

ΕΝΘΕΜΑΤΑ

«Κυνηγοί των βυθών»

Η Εύη Ολυμπίτου πέθανε ξαφνικά στις 17 Μαΐου 2011, σε ηλικία 49 ετών. Ήταν επίκουρη καθηγήτρια Εθνολογίας στο Τμήμα Ιστορίας του Ιόνιου Πανεπιστημίου, δίδασκε στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και υπήρξε για χρόνια συνεργάτης του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών όπου και εκπόνησε τη διδακτορική της διατριβή. Στο σημαντικό επιστημονικό της έργο ασχολήθηκε με τη μελέτη του οικισμένου χώρου, της ιστορίας της εργασίας και του υλικού πολιτισμού των προ-

βιομηχανικών κοινωνιών, ιδιαίτερα του νησιωτικού χώρου του Αιγαίου και του Ιονίου. Παράλληλα ασχολήθηκε με την διερεύνηση θεμάτων και επεξεργασία τεκμηρίων που αφορούσαν την ιστορία της ελληνικής Αριστεράς, στην οποία και δραστηριοποιήθηκε ενεργά από τα μαθητικά της χρόνια. Η Εύη, εκτός από αφοσιωμένη και σοβαρή επιστήμων, ερευνήτρια και δασκάλα, υπήρξε κατεξοχήν άνθρωπος της δικής μας Αριστεράς, συντρόφισσα με όλη τη σημασία της λέξης. Τις αριστερές της ιδέες τις υπηρέτησε με τη

ζωή, το έργο και τη στάση της. Πώς να ξεχάσουμε, όσοι και όσες τη γνωρίσαμε, την απλότητα, το ήθος, τη ζεστασιά και την καλοσύνη της Εύης μας;

Το βιβλίο της για την σπογγαλιεία και την κοινωνική συγκρότηση της Καλύμνου (που μόλις κυκλοφόρησε από το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και παρουσιάζεται αύριο Δευτέρα), το ετοιμάζε τα τελευταία χρόνια της ζωής της με τη συστηματική μελέτη αρχειακών τεκμηρίων και σειρά προσωπικών συνεντεύξεων. Η συγγραφή του είχε ολοκληρωθεί πριν το θάνατό της.

ΕΝΘΕΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

» «Ιστορία ή Λαογραφία; Με έναν τολμηρό αλλά πιστεύω και απόλυτα ορθολογικό τρόπο η Εύη Ολυμπίτου απάντησε στο ερώτημα που σταθερά την απασχολούσε: και *Ιστορία και Λαογραφία*. Με τα λόγια αυτά ο Βασίλης Παναγιωτόπουλος, στο προλογικό του σημείωμα, αναδεικνύει, κατά τη γνώμη μου σωστά, τον πυρήνα της προβληματικής που διατρέχει το ύστατο βιβλίο της: *Σπογγαλιευτική δραστηριότητα και κοινωνική συγκρότηση στο νησί της Καλύμνου (19ος-20ός αι.)*, το οποίο εκδόθηκε πριν λίγες ημέρες από το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Παράλληλα θίγει και ένα βασικό ζήτημα που την απασχόλησε στην επιστημονική της διαδρομή, ένα οικείο μα και

αγχωτικό ζήτημα που επανερχόταν συνέχεια στις συζητήσεις με φίλους και συναδέλφους της. Οι δύο καταφατικές απαντήσεις στο ερώτημα μπορεί να μοιάζουν εύκολες: «και με τα εργαλεία της λαογράφου -ή καλύτερα της εθνογράφου- και με τις πειθαρχίες της ιστορικού», ο αρμονικός όμως συνδυασμός τους που πέτυχε η Εύη στη μελέτη της αυτή ήταν ένα εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο και πρωτότυπο: είναι νομίζω μια σπουδαία παρακαταθήκη στις επιστημονικές κοινότητες δύο γειτονικών ειδικοτήτων των ανθρωπιστικών επιστημών, ένα εξαιρετικό δείγμα κοινωνικής και πολιτισμικής ιστορίας, εμπλουτισμένης με προβληματισμούς και τεχνικές της εθνογραφίας και της ανθρωπολογίας.

Παίρνοντας αφορμή από τρεις χαρακτηριστικές φράσεις, που εντόπισε η ίδια σε ιστορικές πηγές και τις ενέταξε στο βιβλίο της, θα ήθελα να διατυπώσω λίγες πρώτες σκέψεις για την επιστημονική δουλειά της.

«Η νήσος Κάλυμνος άγονος, βραχύωδης, αι-

«Το βιβλίο αυτό αποτελεί τεκμήριο του σπάνιου επιστημονικού ήθους, της κατάρτισης και ερευνητικής της συνέπειας, που μαζί με την ανιδιοτέλεια και την ευγένεια του χαρακτήρα, την αφειδώλευτη διάθεση να μοιραστεί και να προσφέρει σε όλους, χαρακτηρίζαν την Εύη, που υπηρέτησε την επιστήμη και λάτρεψε την ζωή. Η Εύη δινόταν με πάθος σε ό,τι πίστευε και συνδεόταν με τους ανθρώπους γύρω της με μια γενναιοδωρία ψυχής, που άφησε τα ίχνη της στον επιστημονικό και επαγγελματικό της χώρο και βέβαια ακόμα περισσότερο σε όλους όσους την αγάπησαν».

(Απόσπασμα από το εκδοτικό σημείωμα του βιβλίου που επιμελήθηκαν ο Κώστας Ευθυμίου, η Λίνα Βεντούρα, η Κατερίνα Δέδε, ο Δημήτρης Δημητρόπουλος και η Σοφία Λαΐου)

μηρά και κατάξερος ούσα, ουδέν παράγει προς διατροφήν των δυστυχών κατοίκων». Η διατύπωση ανήκει στους προκρίτους της Καλύμνου, σε αναφορά που απέστειλαν το 1884 στις οθωμανικές αρχές, και η Εύη την χρησιμοποίησε στο κεφάλαιο που μιλάει για την Κάλυμνο. Ο τόπος λοιπόν και οι άνθρωποι, και μάλιστα όχι όλοι οι άνθρωποι γενικώς αλλά εκείνοι που δυστυχούν. Νομίζω ότι τα δύο αυτά στοιχεία αποτέλεσαν μια σταθερά του έργου της. Η Πάτμος, η Λέρος, η Κάλυμνος, τα Δωδεκάνησα, το Αιγαίο συνολικά αλλά και η Κέρκυρα και τα Επτάνησα, απ' όταν άρχισε να διδάσκει στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, και επίσης το Χαλάνδρι όπου διέμενε: μια ισχυρή αγκίστρωση στον τόπο, μια σχέση βιωματική που αποτυπωνόταν στις επιστημονικές της ανησυχίες και στον τρόπο ζωής της. Και κατόπιν οι «άνθρωποι που δυστυχούν» - η διαρκής έγνοια να μιλήσει γι' αυτούς, η βαθιά επιθυμία να μιλήσουν και εκείνοι μέσα από τη δική της δουλειά, να αποκτήσουν λόγο. Αυτή η φροντίδα, αυτή η αγωνιώδης προσπάθεια δεν ήταν φυσικά τυχαία, αλλά αντιστοιχούσε στα βαθιά αισθήματα ανθρωπισμού, την απλόχερη αγάπη της Εύης για τους ανθρώπους που ξεχώλιζε σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής της, αλλά και από την αταλάντευτη στράτευσή της στους αγώνες και τα ιδανικά της Αριστεράς.

«Όταν το σκάφαντρο εξόντωσε τη σκανταλόπετρα»: έτσι επιγράφει -κάνοντας χρήση μιας μαρτυρίας εποχής- ένα από τα κεφάλαια του βιβλίου της: σε εκείνο που καταγράφει την εμφάνιση της νέας τεχνολογίας του σκάφανδρου, η οποία ήρθε να αντικαταστήσει την παραδοσιακή μέθοδο αλίευσης σφουγγαριών με σκανταλόπετρα. Η ιστορία λοιπόν της τεχνολογίας, την γοήτευσε όταν ήρθε σε επαφή μαζί της, στην αρχή μέσω των ιστορικών που καλλιεργούσαν το επιστημονικό αυτό πεδίο. Η ίδια αφιέρωσε μεγάλο μέρος του επιστημονικού της ακτιβισμού σε αυτό, μέσα από σειρά ερευνητικών έργων που ανέλαβε και εκτέλεσε με επιτυχία στο Εθνικό Ίδρυμα

Ερευνών και στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Και εδώ όμως, ενώ μελετούσε τις τεχνικές, το μυαλό της ήταν στραμμένο όχι τόσο στην ίδια την τεχνολογία ως καθ' εαυτήν αξία, όσο στις επιπτώσεις που είχαν οι τεχνολογικές αλλαγές στον τεχνίτη, και ιδιαίτερα σε όσους εργαζόμενους δεν είχαν τις δυνατότητες να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, σε όσους δεν μπορούσαν να τρέξουν με ταχύτητες μεγαλύτερες από εκείνες των παραδοσιακών κοινωνιών.

«Οι γυναίκες έπρεπε να τα τιμονέψουν όλα». Τη διαπίστωση αυτή, από συνέντευξη που της παραχώρησε Καλύμνιος σφουγγαράς το 2004, διάλεξε η Εύη ως μόντο στο αφιερωμένο στην κοινωνική συγκρότηση της Καλύμνου, κεφάλαιο του βιβλίου της. Οι οικογενειακές δομές, οι γαμήλιες στρατηγικές και συμμαχίες, η έμφυλη διάσταση των πραγμάτων, η παρουσία και η θέση των γυναικών στην οικονομία, στην κοινωνία, στην πολιτική, κέρδισαν το ενδιαφέρον της, με μια κριτική εγρήγορση όμως, τόσο απέναντι στα παραδοσιακά σχήματα της ιστορίας και της ανθρωπολογίας όσο και σε τρέχουσες «μοδάτες» προεγγυσεις.

Το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών μας προσκαλεί τη **Δευτέρα 2 Μαρτίου, ώρα 7.00 μ.μ.** στην παρουσίαση του βιβλίου της **Εύης Ολυμπίτου** «Σπογγαλιευτική δραστηριότητα και κοινωνική συγκρότηση στο νησί της Καλύμνου (19ος-20ός αι.)». Για το βιβλίο θα μιλήσουν η **Ελευθερία Ζέν** και η **Τζελίνα Χαρλαύτη**, με συντονιστή τον **Δημήτρη Δημητρόπουλο**. Η παρουσίαση γίνεται στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Βασ. Κων/νου 48, Αθήνα.